

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора Князян Маріанни Олексіївни
на дисертаційну роботу Смутченко Ольги Сергіївни
«Формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах
полілінгвального освітнього середовища»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 015 Професійна освіта

Євроінтеграційні тенденції в соціально-освітньому середовищі, інноватизація професійної підготовки педагогів на засадах плюрилінгвізму та мультикультурності зумовили принципову важливість проблеми формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища. Серед вимог модернізації національної освітньої системи одними з пріоритетних стають гармонізація міжкультурної взаємодії членів українського поліетнічного соціуму, врахування кращого світового доробку у підготовці кадрів до ефективної професійної діяльності в багатомовному освітньому просторі, про що йдеться в державних документах (Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту»).

Наголосимо, що тема дослідження пов'язана з таким важливим напрямом розвитку сучасної професійної освіти, який визначений Верховною Радою України, як підвищення ефективності підготовки педагогічних кадрів, зокрема в напрямі формування загальної та професійної культури майбутніх учителів.

Варто підкреслити, що неабиякого значення ця проблема набуває саме в аспекті підготовки майбутніх учителів іноземних мов, завданням яких є не лише формування в учнів іншомовної лінгвістичної та комунікативної компетентностей, але й їх ознайомлення із культурною спадщиною різних народів світу. У цьому ракурсі актуалізується проблема оволодіння майбутнім учителем іноземних мов субкультурою, вміннями інтегрувати різні знання про цей

феномен, використовувати їх у професійній діяльності з метою особистісного розвитку учнів.

Зазначимо, що дослідження виконувалося відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Херсонського державного університету в рамках тем «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (ДР № 0112U001436) та «Пріоритетні тенденції розвитку методики викладання іноземних мов у середніх та вищих навчальних закладах (ДР № 0117U006791).

Повністю узгодженим є поняттєво-термінологічний апарат дослідження, котрий репрезентовано чітко й логічно послідовно. Відповідно до об'єкта, предмета й мети сформульовано завдання, для розв'язання яких використано, на нашу думку, ефективні методи дослідження, що відображають діалектичну єдність теоретичного й емпіричного етапів роботи.

Повнота обґрунтованості наукових положень і висновків дисертації, їх достовірність не викликає зауважень. Слід акцентувати на науковій новизні дослідження, оскільки О. С. Смутченко вперше розроблено та впроваджено структурно-функціональну модель, методику й педагогічні умови формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Конкретизація авторкою сутності ключових понять дослідження, а саме «професійна культура вчителя», «молодіжна субкультура», «субкультура майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища», дозволяє розширити межі розуміння та інтерпретації цих феноменів у сфері професійної освіти.

Зазначимо, що структурування О. С. Смутченко матеріалу в трьох розділах дозволило ґрунтовно й системно висвітлити теоретичний базис дослідження та методичний інструментарій формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов.

Зокрема у першому розділі дисертації («Теоретичні засади формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального

освітнього середовища») вичерпно розкрито сутність базових понять дослідження, їх структуру та взаємозв'язок («культура» (с. 24-28), «інформаційна культура» (с. 28-31), «комунікативна культура» (с. 31-33), «професійна культура», «педагогічна культура» (с. 33-37), «професійна підготовка» (с.45-51), «білінгвізм» (с.67-71), «мультилінгвізм», «полілінгвізм», «полілінгвістична освіта» (с.71-76), «культура мовлення» (с. 94-95)). На нашу думку, О. С. Смутченко ґрунтовно й кваліфіковано схарактеризувала підходи вітчизняних та зарубіжних науковців щодо експлікації терміну «субкультура» (с. 37-43), що й дозволило їй висвітлити сутність, структуру, особливості субкультури майбутніх учителів іноземних мов та чинники, котрі впливають на її формування (§1.3).

Науково цінним є розкриття специфіки професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, що було здійснене крізь призму вимог Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти та освітньо-професійних програм спеціальності 014.02 Середня освіта.

Зі знанням справи авторка характеризує цілі, завдання базових навчальних дисциплін («Практика усного та писемного мовлення англійської мови», «Стилістика англійської мови», «Теоретична граматики англійської мови», «Література Англії та США», «Країнознавство», «Практичний курс німецької мови» тощо) та компетентності, що розвиваються у здобувачів вищої освіти у процесі їх вивчення. Глибоким і системним є аналіз потенціалу підручників до кожної із окреслених навчальних дисциплін саме в аспекті формування у студентів зазначеної субкультури (с. 61-67).

Не можемо не погодитися й з тим, що структура субкультури майбутнього педагога має репрезентувати його професійно-педагогічну культуру, культуру професійної діяльності, культуру мовлення, мовну картину світу, котрі відображаються у такому компоненті, як «професійна культура», та культуру мислення, ерудицію, індивідуальну картину світу, що входять до складу компонента «особистісна культура». Такий підхід О. С. Смутченко до визначення компонентів досліджуваної субкультури дозволяє врахувати вимоги як до

професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, так і до їхньої безпосередньої педагогічної діяльності.

Усе окреслене вище дозволило дисертантці виконати перше, друге та частково третє завдання дослідження.

У другому розділі «Експериментальне дослідження сформованості субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища») авторка на основі глибокого аналізу наукових позицій логічно послідовно представила критерії (мотиваційний, змістово-діяльнісний, поведінковий), їхні показники (с. 130-131) та рівні сформованості субкультури у майбутніх учителів іноземних мов (с. 133-134), що виступило підґрунтям для подальшого діагностувального дослідження.

Позитивного схвалення заслуговує чітка авторська позиція щодо визначення структурно-функціональної моделі формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища. Насамперед, авторка детально розкриває наукові позиції щодо визначення понять «модель», «моделювання», класифікації моделей.

Чітко й вичерпно репрезентовано компоненти (цільовий, процесуальний, змістовий, контрольний) та етапи (пізнавальний, культурно-ситуативний, діяльнісно-творчий) розробленої структурно-функціональної моделі. На наш погляд, дидактично обґрунтованим є вибір О. С. Смутченко теоретичних підходів (комунікативно-когнітивний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, культурологічний) та загальнодидактичних і методичних принципів реалізації цієї моделі.

Запропоновані методи й прийоми (демонстрації, проєкту (зокрема й проєкту із залученням ІТ-веб-квест), рольової гри), дійсно, дозволяють урахувати індивідуальні особливості студентів, активізувати їхню пізнавальну мотивацію, забезпечити максимальне включення в процес формування субкультури, актуалізувати творчі можливості.

Неабиякої науково-методичної цінності набуває розробка й обґрунтування педагогічних умов формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов у

полілінгвальному освітньому середовищі (забезпечення позитивної мотивації до полікультурної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища; використання міждисциплінарної інтеграції для розширення фонових знань студентів, їх світогляду; занурення майбутніх учителів іноземних мов у полілінгвальне освітнє середовище засобами інформаційно-комунікаційних технологій).

Усе зазначене вище дозволило вирішити третє, четверте та частково п'яте завдання дослідження.

У третьому розділі («Експериментальна перевірка методики формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища») ґрунтовно й виважено розроблено й впроваджено науково-методичний супровід авторської структурно-функціональної моделі (§ 3.1). Насамперед, чітко конкретизовано програму спеціалізованого курсу «Основи формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища» (с. 195-196).

До суттєвих практичних результатів дослідження відносимо й розроблений та впроваджений у контексті реалізації структурно-функціональної моделі навчальний посібник «Unique World of Youth's Life», цінність якого для формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов є беззаперечною. Відповідно до кожного з етапів дослідно-експериментального навчання авторка наводить вдалі приклади вправ (с. 200-218) та творчих завдань (с. 219-229), котрі, на наш погляд, сприяють не лише ефективному формуванню у студентів зазначеної субкультури, а й розвивають науковий світогляд, дослідницькі вміння, критичне мислення, соціальну компетентність тощо.

На наш погляд, ґрунтовно здійснено кількісний та якісний аналіз експериментальних даних. Слід акцентувати на широкому масиві експерименту, оскільки до нього були залучені студентів чотирьох закладів вищої освіти України: Херсонського державного університету, Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Класичного Приватного університету (м. Запоріжжя) та Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Порівняння й інтерпретація результатів, одержаних у процесі експериментального навчання, анкетування та тестування його учасників виявило більш активну динаміку рівнів сформованості субкультури у студентів саме експериментальної групи, що підтвердило гіпотезу дослідження та дидактичну потужність авторської методики. Наголосимо, що методичний експеримент, статистична обробка і перевірка результатів експерименту дозволили забезпечити достовірність його результатів.

Окреслене вище дозволило вирішити п'яте завдання дослідження.

Слід підкреслити, що науковий матеріал є докладно аргументованим, він відзначається доказовістю, переконливістю та складає перспективну лінію дослідження проблем професійної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей.

Розроблені навчально-методичні матеріали можуть бути використані у практиці роботи класичних, педагогічних і гуманітарних університетів, зокрема з метою оновлення змісту таких навчальних дисциплін, як «Практика усного та писемного мовлення англійської мови», «Методика навчання іноземних мов та літератури в загальноосвітній школі», «Методика викладання іноземних мов у закладах вищої освіти», «Лінгвокраїнознавство» та інших.

Повнота викладу висновків та рекомендацій дослідження у наукових працях автора не викликає зауважень, зокрема опубліковано 4 статті у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному фаховому виданні. Зміст дисертації й публікацій відповідає спеціальності 015 Професійна освіта.

Поряд із позитивною характеристикою роботи слід висловити певні зауваження й побажання:

1. Подання теоретичного матеріалу в розділі 1 значно виграло б, якби О. С. Смутченко висвітлила більш повно теоретичний доробок науковців зарубіжжя щодо особливостей розвитку особистості в полілінгвальному освітньому середовищі.

2. Занадто широким є зміст §1.2 («Специфіка професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов»), оскільки, окрім особливостей професійної

підготовки майбутніх педагогів, йдеться й про зміст навчальних програм, відповідних їм дисциплін та засобів навчання, отже, бажано було б змінити рубрикацію тексту дисертації.

3. Мають бути, на нашу думку, чітко аргументованими передумови визначення саме тих педагогічних умов, котрі були запропоновані О. С. Смутченко (с. 172-181).

4. Авторський підхід до формування субкультури студентів в умовах полілінгвального освітнього середовища набув би більшої практичної цінності та перспективності, якби О. С. Смутченко запропонувала майбутнім учителям завдання методичного характеру для формування субкультури у учнів загальноосвітніх шкіл.

5. Оскільки формування субкультури здійснюється саме в умовах полілінгвального освітнього середовища було б доречним посилити запропоновану методику завданнями компаративного характеру з урахуванням специфіки субкультури представників тих народів, мови яких вивчаються, та тих, котрі проживають у Південній Україні.

6. Зважаючи на те, що експериментальна робота була організована на базі чотирьох університетів, було б доцільним репрезентувати результати експерименту відповідного до кожного закладу вищої освіти.

7. На наш погляд, не сформовано достатньо чітко перспективи дослідження.

8. У роботі трапляються поодинокі граматичні й стилістичні огріхи (с. 29, 78, 95, 148, 179, 182, 223).

Утім, висловлені зауваження і побажання не знижують теоретичної та практичної значущості роботи. Дисертація є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, котрі вирішують наукову задачу формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища, що має важливе значення для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей.

Висновок: дисертація «Формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища» відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її авторка – Смутченко Ольга Сергіївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор кафедри французької філології
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

 - М. О. КНЯЗЯН

Підпис засвідчую:

кандидат хімічних наук, доцент,
секретар вченої ради
Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова

 - С. В. КУРАНДО